

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ОБЩЕСТВО**

ПЕРМАНЕНТНО ОБРАЗОВАНИЕ - СЪЩНОСТ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Живко Карпенчев

През последните десетилетия освен понятията “образование”, “обучение” и “възпитание” особена популярност и значение придоби понятието “непрекъснато обучение”. То се наименоува още като перманентно образование, продължаващо образование, доживотно образование, образование на втори шанс, неформално образование, повтарящо се образование, последвало образование и др. Въпреки различните наименования в съдържанието на тези понятия се включва преди всичко образованието на възрастните, което се реализира извън утвърдената от държавата образователна система.

Наченки на идеята за непрекъснатото образование се срещат в педагогическите възгледи на класиците на педагогиката още в древността, но исторически Фран-

ция е първата страна, където идеята за непрекъснатото образование е била сравнително пълно обоснована и дори свързана с политически документ. Това е програмата за развитие на националното образование, разработена от Кондорсе в епохата на Френската буржоазна революция. В този документ, чиито идеи са актуални и днес, се посочва, че образованието на индивидите не трябва да се прекратява в момента, когато те напускат училище, защото то трябва да обхваща всяка възраст, когато е полезно и възможно да се учиш и защото това следващо образование е толкова по-необходимо, колкото повече образованието на децата е затворено в определени тесни рамки.

В проекта на Кондорсе се подчертава, че образованието трябва да бъде универсално, т.е. да се разпространява за всички

граждани... На своите различни степени то е длъжно да обхваща всяка система от човешки знания и да обезпечава хората през всичките години от живота им да съхранят своите знания или да придобият нови.

Между проекта на Кондорсе и съвременната концепция за непрекъснато образование стои историята на народното образование. През XIX век този израз обхващал различни образователни инициативи на отделни хора, стремящи се да доведат знанията по-близо до народа. Това движение стояло в основата и способствало за прокарване на закона за задължително образование през XIX век и за откриването на така наречените народни университети. Сега, близо двеста години след като на образованието му беше сложено прилагателното "народно", то представлява не само педагогически, но и политически избор. В този смисъл народното образование се вписва преди всичко в традиционното виждане за система на образованието.

Що се касае до непрекъснатото образование, то отразява идеите на политическото и социално-икономическото развитие на съвременния свят. Не случайно повечето негови изследователи отбелязват, че непрекъснатото образование - това е образованието в края на XX и началото на XXI век.

През 60-те години идеята за непрекъснато образование намира

разбиране и подкрепа от много учени и политически дейци (П. Ленгран, Р. Фюртер, О. Фором и др.), работещи по това време към ЮНЕСКО, които организираха разпространението ѝ в целия свят. За това съдейства и монографията на П. Ленгран "Увод в непрекъснатото образование". Тя се отпечатва със съдействието на международната организация и за кратко време беше преведена на единнадесет от най-разпространените езици по света.

Благодарение на апостолската работа на Комисията по образованието към ЮНЕСКО през 1973 г. завърши формирането на концепцията на световно равнище, която анализира състоянието на образованието по света и определи стратегията за развитие на образованието, в основата на която стои идеята за непрекъснатото образование. На тази база много държави утвърдиха свои идеи за непрекъснато образование чрез съответни законодателни документи.

Идеята или по-точно идеалът за непрекъснатото образование бе официално възприет от ЮНЕСКО и след 1970 г. влиза в активна употреба. Това понятие сега се използва широко в целия свят, въпреки че при изясняване на неговата същност има някои неясноти. Няма стандартен модел на обоснована идея как да изглежда доживотната образователна система. Това понятие явно се нуждае от изясняване,

защото то е твърде привлекателно и с желание използвано по различен начин съобразно голямото разнообразие от интереси и потребности. Затова и тоталитарните и либералните социални системи, и развитите и неразвитите в технологично отношение общества изразяват подкрепа за непрекъснатото образование.

Има, разбира се, и теоретически и практически възражения към идеята за доживотното образование. Някои автори (като Лоусън) са склонни да приравнят образованието с ученето, други доказват, че понятието “непрекъснато образование” добавя твърде малко към същността и представата за образование (на възрастните - Уейн). Дори неговите най-големи привърженици са принудени да признаят, че в това понятие има неясноти, неточности и несъгласуваност. Неяснотата на понятието “непрекъснато образование” се преодолява, когато от теория то се превърне и разглежда като образователен опит и образователна практика.

Всъщност доживотното образование насочва вниманието ни към съществуващия модел на образование, който е ограничен до детство, юношество, ранна зрялост и към това, че образованието е необходимо и желано през целия живот на човека.

Непрекъснатото образование, прието като средство за осигуряване и улесняване на перманентното

учене би трябвало: 1. Да изпълни целия живот на всеки индивид; 2. Да е насочено към системно овладяване, подновяване, наслагване и попълване на знания, умения, навици и отношения, както и да отговаря при необходимост на постоянно променящите се условия на съвременния живот с крайна цел - подпомагане на социалната и професионалната реализация на всеки индивид; 3. Да бъде зависимо от нарастващата способност и мотивация на хората да се включват в самоуправляваща учебна дейност; 4. Да приеме и признае приноса на различните официални и неофициални образователни влияния.

Понятието “непрекъснато образование” има три важни характеристики.

Първо: то е надстройка на всички училища и ВУЗ-ове.

Второ: реализира се извън официалните образователни институции и обхваща всички организации, групи и индивиди, включени по някакъв начин в тяхната учебна дейност.

Трето: то се изгражда върху вярването, че индивидите са или могат да бъдат самообучаващи се, че те ще разберат ценността и необходимостта от включването си в непрекъснатото образование.

По този начин чрез понятието непрекъснато образование се защитава функцията на образованието да подготвя индивидите за органи-

зиране на живота си през всички възрастови периоди, да разпространява образованието във всички сфери на живота на човека и да идентифицира образованието с целия им живот и житейски опит. Тези промени изискват и налагат и стабилно финансово участие без гаранция за степента на възвращаемост. По този начин същността на непрекъснатото образование се вижда като баланс между образованието, работата (професията) и свободното време на личността. Наблюдението ни доказва, че повечето възрастни не са включени във форми на непрекъснато образование главно, защото на тях им липсва подкрепа, интерес или мотивация. Те имат нагласа да се отзоват на възможностите и предизвикателствата, които непрекъснатото образование предоставя, но често се сблъскват с финансови, позитивни и институционални препятствия.

Реализацията на изпреварващия характер на непрекъснатото образование трябва да бъде осигурена преди всичко от фундаменталното съдържание, което отразява водещите тенденции на научно-техническия прогрес, перспективите на развитие на науката, на техниката, на технологията и на културата. При това е важно да се различават понятията “съдържание на образованието” и “съдържание на обучението”, на което се обръща внимание в съвременната педаго-

гическа литература. Обобщавайки позициите на ред автори, Б. С. Гершунски ги определя по следния начин: Под съдържание на образованието трябва да се разбира система от знания, от умения, от навици, от черти на творческата дейност, от мирогледа и от поведенческите качества на личността, които са обусловени от нуждите на обществото и за постигането им трябва да са насочени усилията на обучаващите и обучаваните. Съдържанието на обучението се явява по-съществено: това е педагогически обоснована, логически подредена и установена в учебната документация (програма, учебник) научна информация за подлежащия на изучаване материал, то определя съдържанието на дейността на преподавателя и познавателната дейност на обучавания. Опростявайки малко, ние бихме казали, че съдържанието на образование определя тези лични професионални качества на човека, които трябва да са оформени в резултат на осъществяване на връзка между дейността на преподавателя и учащия се на това съдържание на обучение.

Според нас това различаване позволява да се разбере защо хора, преминали през едно и също съдържание на обучението, се оказват различно образовани. Това се определя от индивидуалните различия на учащите, от степента на тяхната активност в учебно-възпитателния

процес, от особеностите при организацията на този процес, от личността на преподавателя, от материално-техническата база на учебното заведение. Оттук следва и една от най-важните задачи: по какъв начин да бъде постигнато единно и в същото време високо ниво в развитието на личности, обучаващи се в различна степен в системата на перманентното образование. Разрешаването на тази задача се предприема посредством създаване на активна среда на обучение, използване на така наречените активни форми и методи на обучение, на изменения във функциите на преподавателя, който от съобщаване на готова информация все повече преминава към организиране на активна и на самостоятелна познавателна дейност на обучаваните.

Усъвършенстваните технологии за обучение на различни степени от перманентното образование не водят към успех в случаите, когато нови форми, методи и средства прилагат към старото нещо ново, а съдържанието им е структурирано постарому. Може да се каже, че категорията "съдържание и форма" е единна, а съдържанието в дидактиката все още изпълнява главна роля, доколкото определя избора на организационните форми на обучение, в рамките на които и с помощта на определени методи и средства това съдържание се разширява в дейностите преподаване и учене.

Целостта на перманентното образование се обезпечава заедно със системообразуващи и социално-педагогически фактори, най-важният от които е насочеността на всички звена на образованието.

Може да се констатира, че всички звена на системата на образование са взаимосвързани и взаимодействат едно с друго. Това обективно спомага на целостта на системата, на нейното единство, което обаче не означава еднообразие в работата на учебното заведение. Целостта на образователната система означава, че в нейната структура няма повече или по-малко важни звена. Всички дават своя принос в решаването на общите задачи на възпитанието, обучението и развитието на поколенията.

Целостта на системата на перманентното образование ѝ предава нови интегративни свойства, към които се отнася приемствеността на всички звена на образование. Една от най-важните психолого-педагогически и дидактически задачи се състои в разкриване на същността на категорията "приемственост", в предаването ѝ на конкретен характер по отношение на взаимовръзката между всички компоненти на възпитателно-обучаващата дейност на различните степени от образованието.

В системата на непрекъснато образование като цяло, всяко нейно звено работи за бъдещето. Затова целите и задачите на възпитание,

обучение и развитие трябва да отразяват не толкова актуалните, настоящи нужди на обществото, но и перспективните изисквания и потребности, както в материалната, така и в духовната сфера на общественото развитие. Т. е. образователната система на всяка степен трябва да носи изпреварващ характер, затова за теорията и практиката на непрекъснатото образование най-важно значение приема категорията "прогнозиране". Само прогнозиращият подход към научното обосноваване на целта и съдържанието на образованието позволява да се предвидят назряващите изменения в материалната и социална среда в различните отрасли на наука, техника и производство, обусловени от непрекъснатата смяна на поколенията машини и механизми, технологически процеси и условия на труд, с други думи да се осъществи своеобразно скрепяване на резултатите от икономическо, социално, научно-техническо, производствено-технологическо и педагогическо прогнозиране. Такова междудисциплинарно прогнозиране е необходимо за нанасянето на своевременно корекции в прогнозиращите модели на випускниците на учебни заведения от различен тип, професионално-квалификационните характеристики на специалисти и работници, учебни планове и програми, учебници и учебно-методически пособия. Подходът за прогно-

зиране дава възможност до известна степен да се преодолява присъщата на системата на образование инертност, да се ускори адаптацията на учещите към следващите етапи от тяхната учебна и трудова дейност, да се обогатяват взаимно социално-икономическите и психолого-педагогическите фактори в образованието, и в крайна сметка да се укрепят връзката между системите на образованието с живота, с многоплановата социална практика.

Реализацията на подхода за прогнозиране в построяването и функционирането на образователните системи предполага отказ от твърдите веднъж за винаги дадени организационни структури, нуждаещи се от дълбочина и динамичност и различните форми на учебно-възпитателната дейност, вариативността на които позволява оперативно да се реагира на изменящите се условия на работа в учебните заведения. Във връзка с това е важно да се разработва, одобрява в експеримента и оперативно да се внедрява в практиката разнообразни видове факултативни занятия, задочно-изпитни (частни) форми на образование и самообразование, курсово обучение, обучение непосредствено в производството, учебно-консултативни (в това число и компютърни) центрове по място на работа, на жителство и т.н. Така ще се реализира на практика идеята,

че системата на образование е постоянно развиваща се и (при необходимост) оперативно престрояваща се система.

Разгледаните по-горе особености на перманентното образование го характеризират като система, функционираща при определени условия и разнообразни организационни форми. Този аспект е несъмнено важен. Но главният централен аспект, определящ същността на самия процес на образование на различни негови степени може да се обозначи като личността в системата на непрекъснато образование.

При разработването на теория за перманентното образование е особено важно да се отчете, че науката не приема механизирани и биологизирани представи за изначалната ограниченост на способностите на личността в образованието. Динамиката на социалните процеси в обществото свидетелстват за обратното - за непрекъснато обогатяване и развитие на културно-образователните възможности на отделната личност, влизаща в качеството на активен субект в изменящия се свят, за възникването на обществена необходимост за непрекъснатото образование и самообразование на всеки човек. Този извод потвърждава психолого-педагогическите изследвания, доказващи потенциално безгранич-

ните способности на човека като биосоциален субект в обществената дейност на обществените отношения.

Социалната, психолого-физиологическата и педагогическа концепция за личността изхожда от това, че човек в своята жизнена дейност се оказва включен в процес на постоянно и неотклонно изкачване към все по-нови висини на познанието и преобразуването на света. Това съществено променя самото разбиране на общообразователната и професионална подготовка, само като определен, ограничен етап, когато ставаш личност. На свой ред такъв подход коренно променя и разбирането на същността на педагогическия процес, неговите цели, съдържание, методи и форми. Главното се състои в това, че ученето, познавателната дейност, системата от отношения с други хора трябва да се опират на собствената активност на личността, на придобиването и непрекъснатото обогатяване на знания, умения, навици, творчески способности и нравствени качества. Оттук следва, че всяко "навлизане" на човека в живота изисква преди всичко той да се учи, да се предизвика у него интерес към познание, стремеж към активно участие в обществения живот, изключващо приспособленческото, конформистското и безразличното отношение към обкръжаващия го свят.

Така кардинално се променят и функциите на педагога. Той става организатор на познавателната и преобразователната дейност на учащите, които се реализират не като пасивни обекти, а като истински субекти в учебно-възпитателния процес. Затова проблемите на човека, на личността в условията на перманентното образование приемат първостепенно значение. Но никакви, даже най-разумните от гледна точка на формалната логика - схеми и структури на образователната дейност не могат сами по себе си да обезпечат достигането на зададените цели и задачи на възпитание, обучение и развитие на човека, ако той е длъжен да се приспособява към представени му интереси и потребности. Това изисква да се осъществи решителен обрат на всички компоненти на образованието към личността: на учащия - към системата на образование и обратното - системата на образование - към учащия. С други думи в центъра на всяка система на образование, обучение и развитие, независимо от нивото и профила на образование, трябва да бъде поставен човекът, личността на детето, на учащия, на студента, на възрастния. Всичко това съществено разширява съществуващите представи за такава категория като адаптация в системата на образование. В последно време адаптирането е разбрано като

удовлетворяването от системата на образование на социално-икономическите изисквания на обществото. Безусловно този аспект е бил и остава важен, както и социално-икономическата детерминация в сферата на образованието. Но външната (ориентирана към изискванията на обществото) адаптивност на системата на образование е необходима, но явно недостатъчна. В съвременните условия особено значение придобива вътрешно ориентираната адаптация на системата и удовлетворяване на развиващите се изисквания, не толкова на обществото, колкото на личността.

Именно такава ориентация на образователната дейност позволява да се отделят редица принципи на ръководство в процеса на многопланова, дълга и трудоемка реконструкция (промяна в начина на мислене) на всички звена на образование като хуманизация, индивидуализация, диференциация и др.

Разгледаните характеристики на единната система на перманентното образование, фиксирани в категориите "цялостност", "приемственост", "прогнозиране", "гъвкавост и динамичност", "адаптивност" и т.н., създават предпоставка за построяване на теории, отразяващи свойствата на разглежданите системи с достатъчна пълнота и обективност. Механизъм за построяване на такава теория се

явява синтез на съответстващите съдържателни характеристики, отнасящи се към една или друга категория. Методът на категориален синтез на теории все още не е достатъчно оценен в методологията на педагогиката, а неговият евристичен потенциал е достатъчно висок. При това е важно да се помни, че както обосновката на категориите и тяхната съдържателна интерпретация, така следователно и съответстващите теории не остават веднъж завинаги дадени. Те се намират в постоянно движение и непрекъснато се обогатяват с нови фактори, т.е. явяват се отворени за нанасяне на необходимите корекции.

Разбирането на системата за перманентното образование като цялостен обект, притежаващ ред от инвариантни свойства и характеристики, може да служи за ориентир в организацията на изследвания с прогнозиращ характер. Но цялостният системен подход предполага аналитично разглеждане на обекта и неговото структуриране. Диалектиката на анализ и синтез, индуктивната, дедуктивна и традуктивна логика във всички пълноценни научни изследвания задължават да се обърнем към разглеждане на структурата на единната система на перманентното образование, за да се характеризират особеностите на всеки неин компонент.

Системата на перманентното образование включва в себе си всички взаимосвързани звена на държавното, частното и обществено образование и самообразованието с отчитане на съществуващите различия в нивото на получаваното образование, социалното положение на обучаемите, а също и непрекъснато растящите потребности на личността в образованието и самообразованието.

В по-общ вид структурата на системата на перманентното образование може да се охарактеризира, разглеждайки четирите основни направления в неговото развитие. Първото направление е свързано с функциониране на традиционните компоненти на системата: предучилищното възпитание, общото средно възпитание, професионално-техническото, средно специалното и висшето образование, и повишаване на квалификацията и подготовката на кадри. Второто направление отразява процес на интензивно развитие на обществените форми на образование и на самообразование (обществено-политическо, общокултурно, икономическо, правно, научно-техническо и психолого-педагогическо и т.н.) в университетите, учебно-информационните центрове, в разнообразните курсове, семинари, в клубовете по интереси, по място на работа,

учене, жителство и т. н. Особено място в решаване на задачите на перманентното образование имат средствата за масова информация, библиотеките, музеите, разнообразните изложби и др. педагогически форми на културата. Третото направление е свързано със създаване и усъвършенстване на единна държавна и обществена система на професионална ориентация и професионален избор, способстващи пълноценното изявяване и реализация на индивидуалните особености, интереси и склонности на всеки човек в определен вид учебна и трудова дейност. И накрая, четвъртото направление, отчитайки развитието на перманентното образование и самообразование, да се насочват усилията към изпреварващо (както в количествено, така и в качествено отношение) кадрово обезпечаване на всички учебно-образователни учреждения.

Проявлението на специфични особености на всеки компонент от системата на перманентното образование е изключително актуална задача, изискваща организирането на специални научни изследвания. Това обстоятелство изисква да се разгледат особеностите на всеки компонент от позиция на неговата роля и място в единната система на образование с отчитане на приемствеността на всички нейни звена.

Различаваме много съвременни концепции за перманентното образование. Най-широко разпространение имат: концепцията за перманентното образование като извънучилищно обучение на учащите в рамките на класическата образователна система, перманентното образование като отворено обучение, перманентното образование като следбазово образование, концепцията за перманентно-интегралното обучение, за тясната взаимовръзка и взаимозависимост между формалното и неформалното обучение и т. н.

Сред тях като най-глобална концепция се утвърждава идеята за перманентно-интегралното обучение и образование. Това е един съвременен прочит на идеите на Кондорсе, започвайки още от възпитанието и обучението в предучилищна възраст и продължавайки през ученическа възраст до дълбоки старини. Бурното развитие на знанията, бързото откриване и утвърждаване на нови идеи и нови перспективи пред науката и практиката изискват и налагат глобални промени в мисленето, избора и приспособимостта на човека. Това обосновава необходимостта от нова образователна парадигма, насочена към нови по-перспективни идеи и решения. Същността на тази нова парадигма е новият прочит на комплексно-интегралния подход при

разработването на учебните планове и програми и преди всичко нов подход при подбора на учебното съдържание и при неговата реализация в учебния процес. Така, реализирайки основните задачи, функции и принципи на перманентното образование се осигурява и постига желаната промяна в отношението и мисленето на човека по пътя на професионалната и социалната реализация през целия му съзнателен живот. По този начин личността разкрива, разгръща и оползотворява оптимално личностните си способности, заложби и качества, постигайки самоусъвършенстване, творческа изява в индивидуално-неповторимите и критичните ситуации, появили се в резултат на непредвидимостта на пазара на труда.

Един от нерешените проблеми на перманентното образование е свързан с обосноваване на неговата структура. Решаването на този проблем неминуемо ще доведе до качествено реструктуриране на образователните системи в световен мащаб. На този етап вниманието е съсредоточено преди всичко върху формирането, преосмислянето и подреждане в йерархическа цялост на съществуващите или формиращите се многообразни образователни структури. На този подход най-съответствува и идеята на академик В. Г. Онушкин, която включва условно четири структури (цитирано по П. Петров):

* Подготвителни структури. Те са базисни и включват всички форми и звена, които подготвят специално, социално и психически за постъпване в нова образователна структура.

* Базови структури. При тях успоредно с основните се формират и различни специфични структури, като: алтернативни (частното образование), паралелни (за задоволяване специални образователни потребности), резервни (за лица с пропуски по различни причини в обучението си в масовите базови структури - вечерно, задочно, дистанционно и ранно специализирано/ за даровитите и талантиви деца).

* Надстроечни структури. Те са насочени преди всичко към професионалната реализация на личността и включват различни школи, институции и курсове за квалификация, преквалификация и израстване в научната област.

* Допълнителни структури. Те са насочени преди всичко към задоволяване на образователните интереси и потребности на отделните региони, които не могат да бъдат удовлетворени по някакви причини от базовите образователни структури. Те се организират през всички етапи на перманентното образование и са насочени преди всичко към даване на втори, трети,... шанс за социална и професио-

нална реализация на личността.

Независимо че така посочените структури вече са налице в образованието на човека, те все още не са обединени в цялостна и единна образователна система. Причината е преди всичко в това, че не може и не бива да се реализира едно стийно и механично сливане на различните образователни структури и че не е намерен алгоритъмът за постепенното сближаване до пълното сливане на формалното и не-

формалното образование, за да се постигне оптимално перманентно образование. Реализирането на една оптимална структура на перманентното образование неминуемо ще доведе света до ускорено икономическо и социално развитие. Затова вярвам, че изграждането на такава структура, в най-скоро време ще престане да бъде проблем и предизвикателство към хората и ще се превърне в поредното постижение, откриващо широк път към нови постижения на човечеството.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бхола, Х.* Образование за възрастни: функционална грамотност и продължително образование. Перспективи. Т. XIX, № 4, 1989.
2. *Джиюан, Ли.* Основни форми на непрекъснатото образование в Китай. - Народна просвета, 1990, № 3.
3. *Жекова, Ст.* Възрастният като учащ се. С., 1975.
4. *Змеев, С. И.* Основы андрагогики. М., 1999.
5. *Георгиев, Л.* Знанията в училището при непрекъснатото образование. МНП, НИИО, 1990.
6. *Георгиев, Т., М. Василева.* За обучението на възрастните. С., 1975.
7. *Гинев, Л.* Подготовката на учащите се за непрекъснатото образование. Ст. Загора, 1993.
8. *Горохов, В. А., Л. А. Коханова.* Основы непрерывного образования в СССР. М., 1987.
9. *Гурова, В.* Андрагогия - изкуството да обучаваме възрастните. С., 1998.
10. *Гурова, В.* Понятие за перманентно образование. - Народна просвета, 1990, 3.
11. *Делор, Ж.* Образованието - скрито съкровище. С., 1997.
12. *Кейл, А.* Съвременна концепция за перманентно образование. - Педагогика, 1990, № 4.

13. *Кларин, М.* Личностната ориентация в непрекъснатото образование. - Педагогика, 1996, № 10.
14. *Пас, А. В.* Стратегии за непрекъснатото образование във Венецуела. - Народна просвета, 1990, № 3.
15. *Перспективи* развития непрерывного образования. Под ред. Б. С. Гершунского, М., 1990.
16. *Перспективи* развития системы непрерывного образования. Под ред. Б. С. Гершунского, М., 1990.
17. *Петров, П.* Непрекъснатото образование - ключ към XXI век - Педагогика, 1998, № 5.
18. *Петров, П.* Обучението на възрастните в системата на перманентното образование. - Педагогика, 1996, № 11.
19. *Петров, П., М. Атанасова.* Образованието и обучението на възрастните, С., 1999.
20. *Система* за непрекъснато образование и квалификация на възрастни. НИИО, С., 1991.
21. *Теоретическите* основни на непрекъснатото образование. Под ред. В. Г. Онушкина, М., 1987.
22. *Тоцева, Я.* Проблеми на образованието на възрастните. С., 2001.
23. ACASE, Continuing Education: From Policy to Practice, Leicester, Advisory Council for Adult and Continuing Education, 1982.
24. *Dave, R.* Foundations of Lifelong Education. Oxford, Pergamon Press, 1976.
25. *Hart, M. U.* Working and Education for Life, London, Routledge, 1992.
26. *Lengrand, P.* An Introduction to Lifelong Education. London, Croom Helm, 1975.
27. *Martin, L.* Helping Adults Learn, Sheffield, Association for Recurrent Education, 1986.
28. *Mauo, A., Lark, E.* The Power of learning: A Guide to Gaining Competitive Advantage, London, Institute of Personnel and Development, 1994.
29. *Tight, M.* Key Concepts in Adult Education and Training, London and New York, 2000.

CONTINUING EDUCATION - CONTENT, PROBLEMS, PERSPECTIVES

JIVKO KARAPENCHEV

Summary

After a short historical review, describing the Condorcet's project, it is shown how the idea of the national education finds its place in the contemporary concept about the continuing education. The role and the place of UNESCO is also shown for the formation of the final concept of the continuing education in the world.

After considering the content of the continuing education, the author pays attention to the following problems: that there isn't a set model for the lifelong educational programme, that there are still objections against the idea of the continuing education, against the requirements of the continuing education contents and against the changing function of the pedagogue.

On the grounds of a contemporary reading of Condorcet's ideas an attempt was made to look at the perspectives in front of the continuing education.